

Byung-Chul Han: Başarı Odaklı Toplumda Özgür Birey Olma Sorunu Üzerine

Ümid Gurbanov

07.12.2021

İçindekiler

Başarı Odaklı Toplumda Özgür Birey Olma Sorunu Üzerine - Byung-Chul Han	4
--	---

"Yapmalısın!" ifadesi, bireye dışarıdan bir direktif olarak geldiği için belli bir noktadan sonra verimliliğin düşmesine ve dış kaynaklı bu "baskı" sebebiyle toplumsal çark içerisindeki yerini sorgulamasına neden olmaktadır. Diğer bir deyişle, bu dışsal zorunluluk, bireyin başarısızlık durumunda suçu başkasına atmasına olanak sağlamaktadır. Oysa "Yapabilirsin!" düsturu, bireye dışarıdan bir direktif olarak görünmez. Birey, kendi özellikleri dolayısıyla bir şeyleri yapmak ve başarmak zorunda olduğuna inanmaya başlar. Olası bir başarısızlık durumunda kendisine dayatılan bu "Yapabilirsin!" ifadesi ile çatışmak yerine, suçu kendisinde arar ve toplumu bu hesaplaşmanın içerisinde katmaz.

Diğer bir deyişle, Han'ın ifadesine göre, "Yapabilirsin!" şeklindeki motivasyon, ilk başta "Yapmalısın!" ifadesine göre daha "özgürlükçü" gibi gelebilir kulağa, ancak uzun vadede bireyin kendine yabancılaşmasına ve kendi potansiyelinin üstünde bir çaba sarf etmesine yol açtığı için oldukça birey namına daha yıpratıcı bir hale gelmektedir. Nitekim, insan kendi kendini sömürmeye başlar bu durumda ve özgür olduğu sanısı sebebiyle her zaman biraz daha fazlasını yapmak için uğraşır. Nihayetinde kendi sınırları dışına taşan insan çöküntü yaşamaya başlar. Bireyin bir şeyleri "yapamayacağını" kabullenmesi bir iç hesaplaşmayı doğurur. Daha en başta bireyin neyin yapıp neyi yapamayacağına karar veren toplumsal mekanizmaya yöneltilen bir suçlama görülmez bu durumda.

Bununla beraber, yine Han'ın ifadesine göre, günümüz toplumlarında birey, özgür olduğu sanısı ile beraber, sürekli kendisini yenileyebilen, daha iyi ve verimli hale getirebilen bir proje/ürün olarak görür. Kendi içerisindeki güce ve motivasyona odaklanan birey, istediği her şeyi yapabileceği varsayımından yola çıkarak toplumsal çarkın olabildiğinde aynı güç ve şiddette dönebilmesi için sürekli bir uğraşı içerisine girer. Bunun neticesinde de birey, değişen ve zorlaşan çevresel ve toplumsal şartlara sürekli bir biçimde uyum sağlamak zorunluluğu hissederek yine içsel bir çöküntüye doğru ilerler.

Bu noktada Han, radikal bir sonuca varır: Batı medeniyetinin temelinde yer alan ve hatta onu şekillendiren "özgürlük ideası"nın günümüzde tam anlamıyla başarısızlığa uğradığını ifade eder. Özgürleşen birey aslında daha da toplumsallaşır ve bu da ona çok çeşitli zorlamalar ve kısıtlamalar doğurur. Neoliberal anlayışın ve genel itibarıyla kapitalizmin özgürlük nidasıyla bireyin üzerinde müthiş bir hak ve yetki ilan ettiğini belirtir. Diğer bir deyişle, özgür olmak için kendimizden daha fazla ödün vermemiz gerekir ve bu da temel olarak özgürlük fikri ile çelişmektedir.

Başarı Odaklı Toplumda Özgür Birey Olma Sorunu Üzerine - Byung-Chul Han

Bugün artık yasaklar ve emirlerle yönetilen bir disiplin toplumunda yaşıyoruz. Bilakis, sözde özgür ve "yapabiliriz!" düsturuyla hareket eden başarı odaklı bir toplumda yaşıyoruz. Oysa bu, sadece başlangıçta bir özgürlük hissi yaratır. Çok geçmeden "yapmalısın"dan daha ağır bir baskı üretir.

Kendimizi özgür sanıyoruz, oysa gerçekte çökene dek kendimizi gönüllü bir biçimde tutkuyla sömürüyoruz. "yapabilirsin!" sadece başlangıçta bir özgürlük hissi sunar insana. Çok geçmeden, "yapmalısın!"dan daha ağır bir baskı yaratır. Bunu başaramayanlar depresyona girer, kendilerinden utanır, kendi kabuklarına çekilir, başarısızlıklarından ötürü sadece kendilerini suçlu hissederler. Hatayı toplumda değil de kendilerinde ararlar.

Belli bir verimlilik düzeyinden itibaren "yapmalısın!" hızla sınırlarına ulaşır. Verimliliği artırmak için sistem "yapmalısın!"ı "yapabilirsin!"e çevirir. Sömürü için motivasyon ve verim emirlerden daha etkilidir. Bu durumda, kendisinin müteşebbisi olan kişi, başkalarının emirlerine tabi olmadığı sürece özgür olur. Oysa aslında özgür değildir, çünkü kendisini sömürmektedir.

Doğal olarak, insanın kendisini sömürmesi, bir başkası tarafından sömürülmesinden çok daha etkilidir. Bugünkü başarı toplumunun ve neoliberalizmin mantığı budur.

Sömürü, özgürlük olarak ilan ediliyor. Bugün artık hüküm altına alınmış bir özne olduğumuza inanmıyoruz. Bilakis, kendimizi sürekli yenileyen, yeniden icat eden ve optimumlaştıran bir proje olduğumuza inanıyoruz.

Buradaki sorun şu ki, özgürleştirici bu projenin kendisinin zaten bir zorlama olduğu ortaya çıkıyor. Bir proje olarak "ben", misal daha fazla verim sağlama veya kendisini daha da optimumlaştırma biçiminde çeşitli içsel baskılar ortaya çıkarıyor.

Bugün, özgürlüğün kendisinin kısıtlamalar yarattığı hususi bir tarihsel dönemde yaşıyoruz. Özgürlük aslında kısıtlamanın karşıtıdır. Oysa bu çelişkili durumda, daha fazla özgürlük daha fazla kısıtlama anlamına gelir. Bireyin yakasını kurtardığına inandığı dışsal kısıtlamalar, içsel baskılar olarak varlığını sürdürmeye devam eder.

”özgür ol.” ifadesi başlı başına baskıdır. Bu yüzden bugün kendimizi bir çıkmazda buluyoruz. Ne ileri ne de geri gidebildiğimiz aporetik bir durumun içindeyiz. Durumu şu şekilde ifade etmek mümkündür: baş ağrısına karşı bir ilaç alıyoruz, ancak bir noktada artık baş ağrısı ilacının kendisi baş ağrısına sebep oluyor. Bu çelişkili duruma bakarak, şu radikal sonuca varmak istiyorum: batı medeniyetini bu denli şekillendiren özgürlük projesi başarısız olmuştur.

Bu özgürlük kavramıyla daha fazla ilerleme katedemeyeceğimize inanıyorum. Bugün özgür olduğumuzu varsayıyoruz, oysa gerçekte, tutkuyla kendimizi sömürüyoruz.

Bireysel özgürlüğün aşırılığı, sermayenin aşırılığının göstergesidir.

Anarşist Kütüphane

Ümid Gurbanov
Byung-Chul Han: Başarı Odaklı Toplumda Özgür Birey Olma Sorunu
Üzerine
07.12.2021

24.12.2021 tarihinde şuradan alındı: oggito.com
Video: Byung-Chul Han: Başarı Odaklı Toplumda Özgür Birey Olma
Sorunu Üzerine

tr.anarchistlibraries.net